

**Van Advies tot Toekomst: Een Kwalitatief Onderzoek naar Leerlingenperspectieven op
Schooladvies en Onderwijsloopbanen**

Liam Leezenberg

Studentnummer: s4139682

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Supervisor: drs. Paula Hebbink

Tweede beoordelaar: dr. José Heesink

In samenwerking met: Sjoerd van Duijn, Asmita Etwaroe, Kim Falke, Caitlin Nijenkamp en

Floor de Ruiter

21 juni 2024

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

From Advice to Future: A Qualitative Study on Students' Perspectives on School Guidance and Educational Careers

Abstract

Receiving a school track recommendation plays an important role in students' educational trajectories and therefore have an indirect effect on their future performance and opportunities. Previous studies indicate a clear predictive value of school track recommendations on one's position in secondary education, but were often quantitative in their approach. The aim of this research is to gain a better understanding of the role of these experiences. The research question for this study is: What is the influence of the experience of receiving a school track recommendation on the educational trajectory of a Dutch student? The experience can be described by students as either fitting or not fitting. To answer this question, a qualitative study was conducted using semi-structured interviews. 38 participants were interviewed and a thematic analysis was applied. A fitting experience was not carried throughout the educational trajectory and participants reported little to no delay in secondary education. On the contrary, a non-fitting experience was carried forward, with participants experiencing more frequent delays and a drive to prove themselves. In conclusion, the experience of school track recommendations creates an important starting point for a smooth educational trajectory. Future research should validate these findings through quantitative studies.

Keywords: experience school track recommendation, educational trajectory, fitting, non-fitting.

Samenvatting

Het ontvangen van een schooladvies op het primair onderwijs speelt een belangrijke rol in de onderwijsloopbaan van leerlingen en heeft hierdoor een indirect effect op hun toekomstige prestaties en kansen. Eerdere studies wijzen op een duidelijke voorspellende waarde van het schooladvies op iemands positie op het voortgezet onderwijs, maar waren vaak kwantitatief van aard. Het doel van dit onderzoek is om een beter beeld te krijgen van de rol van deze ervaringen. De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt: Wat is de invloed van de ervaring van het schooladvies op de onderwijsloopbaan van een Nederlandse leerling? De ervaring kan door leerlingen als passend of als niet-passend worden beschreven. Om deze vraag te beantwoorden is er een kwalitatief onderzoek opgezet met semigestructureerde interviews. 38 participanten zijn geïnterviewd en een thematische analyse is hierop toegepast. Een passende ervaring werd niet meegenomen gedurende in de onderwijsloopbaan en participanten zagen weinig tot geen vertraging op het voortgezet onderwijs. Een niet-passende ervaring werd wel meegenomen, ervaarde vaker vertraging en participanten hadden een drang om zichzelf te bewijzen. Ter conclusie, de ervaring van het schooladvies creëert een belangrijk startpunt voor een soepel verloop van de onderwijsloopbaan. Vervolgonderzoek moet deze bevindingen toetsen door middel van kwantitatief onderzoek.

Trefwoorden: ervaring schooladvies, onderwijsloopbaan, passend, niet-passend

Van Advies tot Toekomst: Een Kwalitatief Onderzoek naar Leerlingenperspectieven op Schooladvies en Onderwijsloopbanen

Uiteindelijk kreeg ik toen VMBO-advies en zeiden ze ga maar naar de technische school, dan kan je koeltechnicus worden. Dat is mij altijd bijgebleven, want ik vind het bizar dat je op je twaalfde moet aangeven wat je voor de rest van je leven wilt worden. (NPO 3, 2023).

Onderwijs is in Nederland van groot belang op iemands toekomstige leven. Zo is er een positieve correlatie gevonden in Nederland tussen iemands hoogst behaalde onderwijsniveau en inkomen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011). Om dit onderwijs in een goede baan te laten verlopen is het cruciaal om leerlingen gelijk op een niveau in het voortgezet onderwijs te plaatsen waar ze passen. Het kost namelijk erg veel moeite om op- en afstroom tussen onderwijsniveaus te realiseren, waardoor dit vanwege deze moeite weinig voorkomt (Hebbink et al., 2022). Hierdoor kunnen leerlingen die naar een hoger niveau gaan dan ze eigenlijk horen, vaker blijven zitten. Onderzoek laat zien dat naarmate kinderen later in de onderwijsloopbaan blijven zitten, de negatieve effecten op toetscores groter worden (Diris, 2012). Naast de consequenties voor de leerling zelf, heeft ook de samenleving belang bij een soepel verlopen onderwijsloopbaan. Elk jaar dat een leerling langer over de onderwijsloopbaan doet, loopt de Nederlandse samenleving geld mis uit de arbeidsmarkt (Driessen et al., 2014). Een soepel verloop van iemands onderwijsloopbaan is dus belangrijk voor zowel de samenleving als leerlingen persoonlijk.

Het schooladvies sluit op dit moment nog niet altijd aan op het niveau van de leerling. Zo zit 33% van de leerlingen op het voortgezet onderwijs na 3 jaar niet meer op hetzelfde niveau als het oorspronkelijke advies was (Inspectie van het Onderwijs, 2018). Recent onderzoek naar de voorspellende waarde van het schooladvies toont echter aan dat het definitieve schooladvies iemands onderwijspositie in de derde klas beter voorspelt dan alleen

het toetsadvies (Hebbink et al., 2022). De laatste jaren bloeit dan ook steeds meer discussie op over hoe het schooladvies precies vormgegeven moet worden. Veel onderzoek focust op de effectiviteit van de toets of het proces van het schooladvies, maar op dit moment is er weinig onderzoek naar de ervaringen van leerlingen. Door deze ervaring te onderzoeken kan er een compleet beeld van de rol van het schooladvies voor een leerling worden verklaard. Daarom is het doel van deze studie om de ervaringen van leerlingen over het schooladvies te beschrijven en de invloed van deze ervaringen op de onderwijsloopbanen te onderzoeken.

Theoretisch Kader

Het Schooladvies

De huidige vorm van het schooladvies is al jarenlang een discussiepunt voor wetenschappers en opiniemakers (Janssen et al., 2021). Het proces van advisering begint in groep zeven en wordt definitief na evaluaties en toetsen in groep acht. Docenten nemen zowel 'harde' gegevens, zoals toets resultaten de laatste jaren van het primair onderwijs, als 'zachte' aspecten, zoals sociaal-emotionele ontwikkeling en gedragskenmerken mee in de afweging. Deze zachte aspecten worden beoordeeld door een of meerdere docenten op het primair onderwijs (Ministerie van Algemene Zaken, 2024) Vooral de toets uitslagen van vakken als begrijpend lezen, rekenen, spelling en studievoordigheden wegen zwaar mee bij het advies. In groep acht ontvangen leerlingen uiteindelijk een schooladvies dat bepaalt op welk niveau zij het voortgezet onderwijs kunnen volgen.

Sinds een aantal jaar krijgen leerlingen een initieel advies voor de eindtoets. Als het toetsadvies hoger uitvalt dan het initiële schooladvies, kan het schooladvies worden heroverwogen en indien nodig naar boven worden bijgesteld door de docenten (Oomens et al., 2016). Op basis hiervan wordt het definitieve schooladvies aan de leerling gegeven. Het schooladvies is ook wettelijk bindend bij toelating tot het voortgezet onderwijs, waarbij

leerlingen niet op een lager niveau geplaatst mogen worden dan door het schooladvies is voorgeschreven (Wet Voortgezet Onderwijs, 2024). Vanwege deze bindende aard is de druk op de docenten om een passend schooladvies te geven de laatste jaren toegenomen. Driekwart van de leraren geeft ook aan door ouders onder druk te worden gezet bij het geven van het schooladvies (CNV Onderwijs & EenVandaag, 2018).

Eerder onderzoek naar het schooladvies duidt aan dat kinderen met een lagere sociaaleconomische status een grotere kans hadden een lager advies te ontvangen dan kinderen met een hogere sociaaleconomische status (Luyten & Bosker, 2004). Hierdoor is de kans aanwezig dat leerlingen benadeeld worden door kenmerken waar zij zelf geen invloed op hebben. Ook kan er twijfel ontstaan hoe objectief het waardeoordeel van een docent kan zijn bij het geven van het definitieve advies. Daarom is het van belang dat het proces van het schooladvies zo objectief mogelijk is om iedere leerling dezelfde kansen te geven voor het voortgezet onderwijs.

Ervaring Schooladvies

Zoals aangegeven focust eerder onderzoek naar het schooladvies vooral op kwantitatieve data om de voorspellende waarde van het schooladvies in kaart te brengen. Hierbij komt onder andere naar voren dat niet-passend schooladvies leerlingen op een blijvende achterstand zet vergeleken met correct geadviseerde leerlingen (De Boer et al., 2007). Een theorie die hier een eventuele verklaring voor kan geven is de sociaal-cognitieve theorie van Bandura. Volgens deze theorie leren individuen door observatie, modellering en cognitieve verwerking (Bandura, 1986). Een negatieve ervaring met het schooladvies kan bij een leerling leiden tot negatieve cognities over zichzelf en in het specifiek over de academische capaciteiten. Dit kan resulteren in een lager zelfvertrouwen en uiteindelijk minder motivatie tijdens de onderwijsloopbaan. Daarentegen kan het tegenovergestelde effect

worden gecreëerd bij een positieve ervaring. Echter is er op dit moment nog geen onderzoek die deze ervaring van leerlingen beschrijft. In dit onderzoek wordt de ervaring van het schooladvies op de twee manieren onderscheiden. Participanten kunnen het schooladvies als passend hebben ervaren, waarbij ze het gevoel hebben correct te zijn ingeschaald en ze het advies bij ze vond passen. Hiertegenover staat dat de participanten op een niet-passende manier het schooladvies hebben ervaren, waarbij ze qua gevoel onder- of overgeadviseerd zijn en dit advies niet bij zichzelf vonden passen.

Onderwijsloopbaan

De onderwijsloopbaan van een leerling heeft betrekking op al het onderwijs dat iemand volgt en is van belang op iemands professionele toekomst (Knipprath, 2023). Opvallend is dat het huidige moment van het afgeven van schooladvies vergeleken met verschillende Europese landen nog steeds vroeg in de onderwijsloopbaan is (Onderwijsraad, 2021). Dat baart zorgen, want vooral adolescenten ontwikkelen zich in verschillende snelheden (Cleveland Clinic, z.d.). Volgens Driessen en Van Langen (2011) speelt gender ook een rol bij deze ontwikkeling en indirect ook de bijbehorende onderwijsloopbaan. Volgens dit onderzoek ontwikkelen jongens minder snel een productieve werkhouding vergeleken met meisjes, waardoor ze op een lager niveau kunnen worden ingeschaald dan bij hen past. Dit wordt verder ondersteund door de hogere vertegenwoordiging van meisjes in het vwo (Coenen et al., 2011).

Tijdens het voortgezet onderwijs zorgt zittenblijven voor verscheidene gevolgen voor de leerlingen (Fine & Davis, 2003; Driessen et al., 2014) Volgens deze onderzoeken zijn leerlingen minder geneigd om door te studeren als ze blijven zitten. Volgens Knipprath (2023) heeft naast zittenblijven ook afstromen een indirect negatief effect op iemands vervolgopleiding en een direct negatief effect op iemands latere professionele carrière.

Zittenblijven en afstromen zou er namelijk voor zorgen dat leerlingen minder geneigd zijn een vervolgstudie te starten. Onderwijsloopbanen worden daarnaast ook beïnvloed door de sociaaleconomische achtergrond van leerlingen. Zo zaten leerlingen van een hogere sociaaleconomische achtergrond vaker na een aantal jaar op een hoger niveau dan oorspronkelijk werd geadviseerd dan de leerlingen met een lagere sociaaleconomische achtergrond (Dijks et al., 2020). Al met al is het van belang om de onderwijsloopbaan in een goede baan te begeleiden om negatieve langetermijneffecten te voorkomen.

Een manier om een onderwijsloopbaan overzichtelijk in kaart te brengen is door te kijken naar de leerjarenladder. Dit meet hoe lang iemand over het voortgezet onderwijs doet en beschrijft dit als een ladder. Hoe langer iemand hierover doet, hoe langer deze ladder wordt. In dit onderzoek wordt de leerjarenladder gebruikt om het verloop van de onderwijsloopbaan in kaart te brengen. Schooladviezen hebben hier ook invloed op, bijvoorbeeld wanneer iemand onder- of overgeadviseerd is er een grotere kans dat deze ladder langer wordt (Timmermans et al., 2013). Deze invloed kan worden verklaard door verschillende factoren, waaronder in de expectancy-value theorie (Eccles & Wigfield, 2002). Deze theorie verklaart hoe mensen keuzes maken om bepaalde doelen te behalen. In de onderwijscontext worden de academische prestaties van een leerling beïnvloed door de verwachtingen over succes en de waarde die ze hechten aan dit succes. Wanneer deze verwachtingen worden beïnvloed, door bijvoorbeeld het schooladvies, kan dit gevolgen hebben op de academische prestaties in de latere onderwijsloopbaan. Zo kunnen ze lagere of juist hogere verwachtingen creëren door het te advies linken aan eigen prestaties. Uiteindelijk worden de academische prestaties onbewust beïnvloed, in positieve of negatieve zin.

Huidig Onderzoek

In de huidige studie proberen we de invloed van ervaringen van het schooladvies op de onderwijsloopbaan te onderzoeken. De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt: Wat is de invloed van de ervaring van het schooladvies op de onderwijsloopbaan van een Nederlandse leerling?

Op basis van eerdergenoemd onderzoek zijn de volgende hypothesen opgesteld: Ten eerste wordt er verwacht dat de ervaring van het schooladvies van invloed is op de leerjarenladder van de participanten. Onder- en overadvisering zorgen voor een langere leerjarenladder op het voortgezet onderwijs (Timmermans et al., 2013). Volgens de expectancy-value theorie hebben verwachtingen van academisch succes ook invloed op prestaties (Eccles & Wigfield, 2002). Daarom wordt verwacht dat een niet-passende ervaring voor een langere ladder zorgt en een passende ervaring niet voor vertraging zorgt. Ten tweede wordt er een verschil verwacht tussen gender bij het advies en het verloop van de onderwijsloopbaan. Jongens en meisjes ontwikkelen zich qua werkhouding op een verschillend tempo, zowel tijdens het advies als op het voortgezet onderwijs (Driessen & Van Langen, 2011). Hierdoor wordt verwacht dat meisjes zich vaker overgeadviseerd voelen en daardoor hierdoor sneller afstromen of blijven zitten. Bij jongens wordt verwacht dat ze zich ondergeadviseerd voelen en hierdoor sneller opstromen. Ten slotte wordt verwacht dat de ervaring met het schooladvies invloed heeft op de beslissing om verder te studeren na het voortgezet onderwijs. Het schooladvies heeft een direct effect op welk niveau de leerlingen het voortgezet onderwijs zullen volgen en hierdoor indirect op de latere onderwijsloopbaan (Knipprath, 2023). Daarom wordt er verwacht dat leerlingen met een niet-passend advies minder snel een vervolgopleiding volgen na het voortgezet onderwijs dan leerlingen met een passend advies. De onderzoeksvraag wordt beantwoord doormiddel van een kwalitatief onderzoek.

Methode

Participanten

Er deden 38 participanten in de leeftijdscategorie 18 tot en met 30 jaar ($M = 22.53$, $s = 3.24$) mee aan deze studie. Hiervan waren 17 man (44.74%), 20 vrouw (52.63%), en één genderqueer (2.63%). Eén participant had een migratieachtergrond, de rest was volledig Nederlands. Verder hadden 36 participanten (94.74%) minstens één broer of zus. Twee participanten (5.26%) hadden geen broers of zussen. De meerderheid van de participanten (76.30%) had een definitief schooladvies gelijk aan of hoger dan havo. Van de participanten hadden 27 (71,1%) het schooladvies als passend ervaren en 11 (28,9%) als niet-passend, zie tabel 1. Voor het onderzoek is een kwalitatief onderzoeksdesign gebruikt. Dit geeft de mogelijkheid om ervaringen uit te vragen die niet zijn uit te drukken in cijfers (Cleland, 2017). Aan de hand van vooraf opgestelde open vragen in een semigestructureerd interview zijn de ervaringen en gevoelens van de participanten omtrent het schooladvies verkend. De huidige studie is onderdeel van een groter onderzoek naar het schooladvies.

Tabel 1

Verdeling Schooladviezen

	Vmbo	Vmbo/havo	Havo	Havo/vwo	Vwo	Passend	Niet-passend
Aantal	8	1	6	10	13	27	11
Percentage	21.1%	2.6%	15.8%	26.3%	34.2%	71,1%	28,9%

Procedure

De interviews zijn afgenomen door zes psychologiestudenten van de Rijksuniversiteit Groningen. Elk interview werd in één keer afgenomen en de duur van het interview varieerde tussen de 19 en 65 minuten. In totaal zijn er 38 interviews afgenomen. Drieëntwintig interviews zijn afgenomen bij de participant thuis, acht bij de interviewer thuis, twee op het werk van de participant en vijf online. Alle interviews zijn opgenomen. Voorafgaand aan het interview kregen de participanten een korte introductie over het interview en ontvingen zij het toestemmingsformulier. Dit formulier betreft de aanleiding en de verwachtingen van het onderzoek en een beschrijving van eventuele gevolgen die de deelname kan hebben. Er werd benadrukt dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is en participanten op elk moment de mogelijkheid hebben om af te zien van verdere deelname. Hierna konden participanten vragen stellen en werd de toestemmingsverklaring ondertekend, waarin zij toestemming gaven voor deelname aan het onderzoek en het maken van een audio-opname van het interview. De participanten werden verzocht uitgebreid te antwoorden, met de nadruk dat er geen juiste of onjuiste antwoorden waren, aangezien het interview gericht was op hun mening en ervaringen.

Datacollectie

Het vooraf opgestelde interview omvatte 37 vragen, waarbij verder in kon worden gegaan op antwoorden van participanten door het gebruik van vervolgvragen. De interviewleidraad was gestructureerd in zes overkoepelende thema's die verschillende aspecten van de ervaringen van de participanten verkenden. De globale structuur van de interviewleidraad was al opgesteld vanuit het grotere onderzoek waar deze studie onder valt, waardoor het interview ook vragen over onderwerpen bevat die in deze scriptie niet aan bod komen. Het eerste thema richtte zich op de ervaring van het schooladvies dat in groep acht van het primair onderwijs werd gegeven. Vervolgens werd er gekeken naar de sociale context van de participanten, gevolgd door vragen over labels die zij bij eventueel bij het schooladvies

vonden passen. Het vierde onderwerp bevatte informatie over de motivatie en het zelfbeeld van de participanten na het schooladvies. Daarna werd er gekeken naar de volledige onderwijsloopbaan na het primair onderwijs. Tot slot werden er vragen gesteld naar hoe de participanten terugkeken op het advies en of dit effect heeft gehad op hen als persoon. Voor een compleet overzicht, zie bijlage A.

Analyseplan

De geanonimiseerde interviews werden getranscribeerd met het programma F4transkript (Dr. Dresing & Pehl GmbH, 2020). Vervolgens werden deze transcripten gecodeerd en geanalyseerd volgens Braun en Clarkes (2006) model voor thematische analyse. Voor het interviewen is beslist dat de vragen 5, 6, 24, 25, 26, 27 en 28 uit de vragenlijst relevant waren om de onderzoeksvraag te beantwoorden, zie Bijlage A. Ook is er gekozen om semantisch te coderen in plaats van latent. Dit houdt in dat er alleen werd gekeken naar de inhoud van een antwoord was, zonder interpretaties van spraakpatronen of woordgebruik.

Fase één van het analyseproces was gericht op het vertrouwd raken met de data door de transcripten globaal door te nemen. Daarna zijn er potentiële coderingen geformuleerd gebaseerd op literatuur, zoals *participant is afgestroomd*. In fase twee werden deze en verdere factoren die nuttig waren voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag gecodeerd, zoals *participant voelt noodzaak zichzelf te bewijzen*. Hierdoor zijn de uiteindelijke coderingen afgeleid van zowel theorie als de data zelf. In fase drie werden deze codes verdeeld over vijf overkoepelende thema's: Zwakke of afwezige link tussen schooladvies en onderwijsloopbaan, geen verlengde leerjarenladder, sterke link tussen schooladvies en onderwijsloopbaan, langere leerjarenladder en bewijsdrang gedurende de onderwijsloopbaan. Ook zijn er twee overige thema's gevonden: verwachtingen geschept door de docent en de coronaperiode gedurende de onderwijsloopbaan. In de volgende twee fases werd deze verdeling verfijnd en gecontroleerd

om zeker te zijn dat de beschikbare data nauwkeurig en volledig weerspiegeld werd. In deze fases werd ook bepaald hoe de gecodeerde thema's het best konden worden gerapporteerd om een duidelijk beeld te krijgen van wat participanten ervoeren als belangrijke punten in hun antwoorden. Voor een compleet overzicht van de coderingen, zie Bijlage B.

Resultaten

De thema's die werden gevonden in de interviews kunnen worden onderverdeeld in twee hoofdthema's, passend advies en niet-passend advies. Toen de participanten werden gevraagd hoe passend zij het schooladvies vonden kwamen er verschillende verklaringen. Het grootste deel van de participanten vond zich goed ingeschaald, maar er waren ook, qua ervaring, minder passende adviezen. Er wordt dan ook onderscheid gemaakt tussen hoe passend de participanten het advies vonden op het moment van het verkrijgen, niet hoe zij er na een aantal jaar op terugkijken. De specifieke thema's staan hieronder beschreven.

Passend Advies

Passend advies werd ervaren als positief en kwam in de meeste gevallen overeen met de verwachtingen van de participant. Zoals benoemd was het overgrote deel van de participanten van mening een passend schooladvies hebben gekregen. De volgende thema's kwamen naar voren bij de participanten die het advies als passend hadden ingeschaald.

Zwakke of Afwezige Link tussen Schooladvies en Onderwijsloopbaan

Als het schooladvies als passend werd ervaren namen participanten deze ervaring vrijwel niet mee gedurende de onderwijsloopbaan. Ze voelden zich op hun plek en linkten problemen in de loopbaan niet tot nauwelijks aan het schooladvies: *“Ja, ik denk het wel... dan is het logisch dat ze me zouden sturen naar vwo en dat vond ik wel gewoon prima”*. Toen er om de invloed van het schooladvies op haar onderwijsdoelen werd gevraagd reageerde de

participant met: *“Dus ik zou gewoon eigenlijk nee, niet echt zeggen. Ja. Nou ja, nee, ik denk niet heel erg veel invloed.”*. Zoals beide citaten aantonen wordt de ervaring losgetrokken van de verdere onderwijsloopbaan. In sommige gevallen werd er wel een link gelegd, maar dit was een objectieve link met het niveau dat de participanten geadviseerd kregen, niet de ervaring van het advies: *“Ja, want dan zou ik denk ik niet het vwo kunnen halen. Wanneer ik een lager schooladvies had dus dan was denk ik toch de keuze voor de uni minder vanzelfsprekend geweest”*. Zoals het citaat aantoont wordt puur het definitieve advies gebruikt om de onderwijsloopbaan te verklaren, waarbij vwo nodig was om de universiteit af te ronden.

Daarnaast viel op dat door de zwakke link met het schooladvies de participanten minder herinnering hieraan hadden overgehouden. De meeste participanten met een passend advies vonden het lastig om het precieze proces van het schooladvies te beschrijven. Toen een participant om haar gevoel tijdens het proces werd gevraagd gaf ze het volgende aan: *“Ja, goed. Niet heel druk mee bezig geweest. Dus het was voor mij een gesprek die eigenlijk niet had hoeven gebeuren. En ik denk dat ik hem daarom ook niet heel goed herinner”*. Het citaat toont aan dat er weinig indruk is gemaakt tijdens het advies zelf, waardoor er waarschijnlijk later ook geen link wordt gemaakt met het advies. Meerdere participanten met een passend advies gaven soortgelijke antwoorden.

Geen Verlengde Leerjarenladder

De participanten die aangaven het schooladvies als passend te ervaren hadden over het algemeen geen vertraging gedurende de onderwijsloopbaan op het voortgezet onderwijs. Ze hebben het voortgezet onderwijs afgerond zonder er langer over te doen dan nodig was. De participanten stroomden minder vaak op of af, aangezien dit automatisch voor een langere leerjarenladder zou zorgen. *“Havo, daar vertelde ik al wat over, is gewoon prima gegaan. Ik*

moest er wel mijn best voor doen, maar ik haalde gewoon goede cijfers". Hoe deze participant over het voortgezet onderwijs vertelde kwam vaak voor bij mensen met een passend schooladvies. Een klein aantal participanten was afgestroomd of blijven zitten, maar dit werd verklaard door externe factoren. Zo zei een participant die was afgestroomd: *"Ik had ook wel een profiel gekozen trouwens wat uitdaging had. Dus het was ook helemaal niet nodig geweest maar nou ja, sommige vakken liep ik daar wel tegenaan"*. Dit is lijn met het vorige thema waarbij er geen link wordt gelegd tussen het schooladvies en de onderwijsloopbaan.

Niet-passend Advies

Een niet-passend advies werd in de meeste gevallen als een negatieve ervaring beschreven. De participanten hadden het gevoel niet goed ingeschaald te zijn en de meeste voelden zich onder geadviseerd. De volgende thema's kwamen naar voren bij de participanten die het advies als niet-passend hadden ervaren.

Sterke Link tussen Schooladvies en Onderwijsloopbaan

De participanten namen een niet-passend schooladvies langer mee in hun onderwijsloopbaan. Vaak wanneer ze dit niet-passend vonden werden obstakels of positieve ervaringen tijdens de onderwijsloopbaan gelinkt aan het verkregen schooladvies. Ze gaven aan op academisch vlak deels door het advies gevormd te zijn. Zo zei een participant die haar advies als niet-passend ervaarde: *"Ja, ik denk ook wel dat je toch een bepaalde richting op wordt geduwd, van oh je bent slim, je kunt goed leren, dus uiteindelijk ga je daar dan misschien ook wat meer naar leven"*. Zoals het citaat aantoont neemt de participant het advies mee, maar geeft ze ook aan dat dit invloed heeft gehad op hoe zij heeft geleerd gedurende de onderwijsloopbaan. Zo nemen dus participanten met een niet-passend schooladvies dit gevoel met zich mee en heeft dit jaren later nog steeds invloed op de onderwijsloopbaan.

Verlengde Leerjarenladder

De meerderheid van participanten die het schooladvies als niet-passend ervoeren deed langer over het voortgezet onderwijs dan nodig was volgens het originele advies. Door middel van opstromen, afstromen of zittenblijven ervoeren de meeste participanten een verlenging in de leerjarenladder van het voortgezet onderwijs. Deze verlenging gaat niet over bijvoorbeeld een herexamen, maar over minimaal een jaar langer onderwijs te volgen dan nodig was. In de meeste gevallen werd hier ook een link gelegd met het schooladvies, zo zei een participant die was opgestroomd: *“Ik vind het dus jammer dat ze alleen echt kijken naar zo ’n momentopname en dat ze niet verder kijken naar werkhouding en dat soort dingen. Want dan was er misschien wel gezegd dat ik meer kon”*. Deze participant deed een jaar langer over het voortgezet onderwijs dan nodig was.

Vooraf het opstromen kwam regelmatig voor, waarbij participanten vanwege het opstromen naar een hoger niveau een langere onderwijsloopbaan ervoeren. Wanneer een leerling bijvoorbeeld van havo naar vwo opstroomt duurt de periode op het voortgezet onderwijs een jaar langer dan wanneer iemand gelijk op vwo begon. Veel participanten gaven aan dit zonde van hun tijd te vinden en gaven aan dat minimaal een jaar onnodig gependeed was aan een verlengde loopbaan: *“Ik had gewoon wel gelijk op mijn plek willen zitten en gewoon willen weten wat ik wilde en gewoon een beetje meer sturing daarin gehad”*. Zoals het citaat aantoont had de participant liever gelijk een advies gekregen waar ze goed was ingeschaald om zo de langere periode op het voortgezet onderwijs te voorkomen.

Bewijsdrang Tijdens de Onderwijsloopbaan

Regelmatig wanneer de participanten nadachten over de afgelegde onderwijsloopbaan, gaven ze aan door de niet-passende ervaring van het schooladvies een bepaalde bewijsdrang te voelen. Met bewijsdrang wordt bedoeld dat de participanten zichzelf qua academische

prestaties op het voortgezet onderwijs wilden bewijzen tegenover het niet-passend schooladvies. Zo zei een participant: *“Ik denk dus dat het wel invloed heeft gehad op die manier wat ik zei. Dat ik dus heel erg het gevoel had dat ik mezelf moest bewijzen, dat ik meer kon”*. Zoals dit citaat aantoont geeft de participant aan dat het invloed had op de onderwijsloopbaan en wilde hij bewijzen dat hij meer aankon dan het niveau van het originele advies. Deze bewijsdrang namen de participanten gedurende de onderwijsloopbaan mee en het viel op dat participanten met een passend advies dit niet benoemden.

Aanvullend op de bewijsdrang leken participanten deze negatieve ervaring ook regelmatig persoonlijk op de docent te verhalen. Toen een participant werd gevraagd over zijn gedachten in relatie met het schooladvies zei hij het volgende:

Nee, ik denk dat ik dat had toen ik...Mijn eerste paar jaren op de onderbouw wel gehaald had. Op havo, op havo-vwo niveau zeg maar. Ik dacht van, kijk, ik kan het wel. Dan dacht ik van nou, zij heeft het dus duidelijk mis gehad.

De participant geeft opnieuw aan zichzelf te willen bewijzen, maar verwijst ook direct naar de docent die het advies gaf. Meerdere participanten gaven soortgelijke reacties. Ze leken het proces niet te benoemen, maar linkten de ervaring aan de persoon die het advies gaf.

Overige Thema's

De interviews brachten, zoals hierboven beschreven, meerdere thema's naar voren die een link legden tussen de ervaring van het schooladvies en de onderwijsloopbaan. Daarnaast werden er tijdens de analyse ook een aantal thema's geïdentificeerd die alleen van invloed waren op de ervaring óf de onderwijsloopbaan. Omdat er bij deze thema's geen link werd gelegd tussen beide begrippen geven ze niet direct antwoord op de onderzoeksvraag. Echter waren dit opvallende bevindingen die ervoor kunnen zorgen dat zowel de ervaring van het

schooladvies en de onderwijsloopbaan van een leerling beter kan worden begrepen. Er wordt bij deze thema's geen onderscheid gemaakt tussen passend en niet-passend advies.

Verwachtingen Geschept door de Docent

Meerdere participanten gaven aan dat wanneer een docent een duidelijke verwachting had geschept vóór het definitieve schooladvies, dit een positief effect op de ervaring had: *“Ja, ik denk dat ik gewoon, omdat ik het al verwacht had, dat ik dacht, oké, dat vind ik wel gewoon een goed advies”*. Bij deze reacties zag je regelmatig dat vanwege de verwachting die ze in de jaren voor het schooladvies hebben opgebouwd overeenkwam met het advies, ze erg tevreden waren. Ze accepteerden het uiteindelijke advies en konden zich er goed in vinden. Daarentegen zag je dat zodra de verwachtingen onduidelijk werden gecommuniceerd dit regelmatig een negatieve ervaring veroorzaakte. Bijvoorbeeld, een participant die vwo kreeg als advies gaf aan dat ze iets anders had verwacht: *“Nou, ik had niet verwacht dat ik zo hoog zou scoren. Dus ik had... Nou, ik dacht misschien de havo ofzo”*. Later gaf zij aan dat zij haar schooladvies linkt aan haar lastig verlopen onderwijsloopbaan. Verwachtingen voor het advies werd door de meerderheid van de participanten aangekaart.

De Coronaperiode Gedurende de Onderwijsloopbaan

De meerderheid van de participanten volgde tijdens de coronapandemie onderwijs en dit werd ook herhaaldelijk benoemd in de interviews. Voor alle participanten die dit benoemden had deze periode een negatief effect tijdens de pandemie, maar ook na de pandemie:

Alleen vanaf, denk ik vanaf de bovenbouw dat corona was begonnen dat het toen een beetje minder werd want niemand let op je niemand zit op je huid... En toen begon de motivatie ook wel weg te vloeien en is dat nu eigenlijk nog steeds een beetje het geval.

Zoals het citaat aantoont zijn zelfs na de pandemie de effecten nog steeds aanwezig voor verschillende leerlingen. Vragen specifiek over de coronaperiode waren niet verwerkt in de interviewleidraad. Door de participant werd dus zelf een link aangekaart tussen corona en de onderwijsloopbaan. Dit kwam voor bij beide groepen participanten en was in alle gevallen een negatieve ervaring.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was om de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden: Wat is de invloed van de ervaring van het schooladvies op de onderwijsloopbaan van een Nederlandse leerling? Vanuit de interviews werd duidelijk dat de meerderheid van de participanten het schooladvies als passend had ervaren. Bij deze groep gaven de participanten aan een zwakke tot geen link te leggen tussen het schooladvies en de verdere onderwijsloopbaan. Ook gaf deze groep aan het voortgezet onderwijs regelmatig zonder vertraging af te ronden. Daarbij werd ook duidelijk dat wanneer er wel vertraging was, de participanten dit toekenden aan externe factoren en hier het schooladvies van lostrokken. Over het algemeen werd de ervaring van het schooladvies als iets positiefs ervaren en kwamen de verwachtingen die eerder werden geschept op het primair onderwijs overeen met het definitieve advies.

Daartegenover stond de kleinere groep participanten die het advies als niet-passend had ervaren. In deze groep werd er een sterke link gelegd tussen het schooladvies en de onderwijsloopbaan. Deze negatieve associatie was vaak jarenlang aanwezig en nam pas af na een aantal jaar. Daarnaast had deze groep vaker vertragingen in de onderwijsloopbaan op het voortgezet onderwijs. Dit had te maken met zittenblijven, opstromen en/of afstromen waardoor er langer over het voortgezet onderwijs werd gedaan dan er volgens het originele advies voor nodig was. Als laatste voelde deze groep ook een drang om zichzelf qua

academische prestaties te bewijzen tegenover het ontvangen schooladvies. Als er bij deze bewijsdrang ook expliciete negatieve ervaringen werden benoemd waren deze vaak gericht op de docent die het advies had gegeven. Deze niet-passende schooladviezen werden over het algemeen als negatief ervaren.

Ten eerste is de bevinding dat een passend advies zorgt voor het afronden van het voortgezet onderwijs zonder vertraging in lijn met het onderzoek van Timmermans et al. (2013). De groep met een passende ervaring presteerde beter op het voortgezet onderwijs, zoals gebaseerd op eerder onderzoek werd verwacht. Dit kan worden verklaard door de expectancy-value theorie (Eccles & Wigfield, 2002). Deze bevinding toont aan hoe belangrijk het is voor de academische prestaties van leerlingen op het voortgezet onderwijs om een passend advies te ontvangen. Een goede start door een passend advies is hierbij cruciaal bij het verloop van de onderwijsloopbaan.

Daarnaast werd er aanvankelijk verwacht dat gender een rol zou spelen bij de ervaring van het schooladvies en daardoor invloed zou hebben op de onderwijsloopbaan. Vanwege de eerdere ontwikkeling bij meisjes werd verwacht dat zij sneller overgeadviseerd zouden worden en jongens eerder ondergeadviseerd, met de uiteindelijke gevolgen van dien op de onderwijsloopbaan (Driessen & Van Langen, 2011). Dit kwam echter niet naar voren bij het analyseren van de antwoorden van de participanten. Bij zowel jongens als meisjes kwam over- of onderadvisering in gelijke mate voor tijdens het schooladvies. Het is mogelijk dat er bij deze specifieke participantengroep niet een relevant verschil aanwezig was of dat het effect simpelweg te klein was om op te merken in de analyse. Echter werd duidelijk uit de antwoorden dat de participanten zich niet bewust waren van een dergelijk onderscheid tussen gender.

Tot slot werd verwacht dat de ervaring van het schooladvies een rol zou spelen in het volgen van een vervolgopleiding na het voortgezet onderwijs. Echter werd na de analyse duidelijk dat alle participanten na het voortgezet onderwijs een vervolgopleiding volgden, waardoor dit verschil niet werd gevonden. Een rol van de ervaring van het schooladvies op het vervolgonderwijs was niet aanwezig aangezien dit voor beide groepen gold. Dit is niet in lijn met de bevindingen uit het onderzoek van Knipprath (2023) waarbij er een effect was gevonden tussen het schooladvies en het doorstuderen na het voortgezet onderwijs.

Naast de verwachte resultaten bracht de analyse ook een aantal exploratieve resultaten uit het interview naar voren, zoals de link tussen het schooladvies en de onderwijsloopbaan. De participanten die het advies als passend hadden ervaren legden niet tot nauwelijks een link tussen het schooladvies en de onderwijsloopbaan. Het tegenovergestelde werd geïdentificeerd bij de niet-passende adviezen, waarbij jaren na het advies deze ervaring nog steeds werd meegenomen. Een uitleg hiervoor zou de attributietheorie van Weiner kunnen zijn (Weiner, 1985). Volgens deze theorie worden positieve ervaringen geïnternaliseerd als bevestigingen van persoonlijke competentie. Negatieve ervaringen worden daarentegen gezien als obstakels die door externe invloeden worden veroorzaakt. Hierdoor schrijven de participanten positieve ervaringen in de onderwijsloopbaan aan zichzelf toe. Wanneer er problemen ontstaan gedurende de onderwijsloopbaan kunnen deze op een externe invloed worden geprojecteerd, zoals het schooladvies. Dit kan de sterke link bij niet-passend advies verklaren, want de groep met passende schooladviezen hebben geen negatieve associatie met het schooladvies. Deze ervaring bleef hangen en werd een blijvende reden voor problemen op de onderwijsloopbaan.

Als laatste werd er een sterke bewijsdrang geïdentificeerd bij participanten met een niet-passende ervaring. Ze voelden zich genoodzaakt zich te bewijzen tegenover het advies om aan te tonen dat ze het gewenste niveau wel aankonden. Dit kan worden verklaard door de cognitieve dissonantietheorie van Festinger (Festinger, 1957). Deze theorie beschrijft de

samenhang tussen attitudes en gedrag. Als deze tegenstrijdig zijn ontstaat er dissonantie en hierdoor de neiging om deze dissonantie te verminderen. Wanneer leerlingen een andere attitude over zichzelf hebben dan het advies was, zal er dus een bewijsdrang ontstaan om deze dissonantie te verminderen. Hierbij is het advies de attitude en de bewijsdrang het gedrag. Ook werd dit persoonlijk verhaald op de docenten die het advies gaf. Dit toont het negatieve aspect van niet-passend schooladvies zien in het gedrag gedurende de onderwijsloopbaan. Alhoewel een bewijsdrang in zekere zin iets positiefs kan betekenen, is persoonlijk wrok over een advies houden gedrag wat mensen in de weg kan zitten door zichzelf constant druk op te leggen.

Naast de thema's die gevonden werden die op de onderzoeksvraag antwoord gaven, werden er ook twee losstaande thema's ontdekt. Deze thema's hadden invloed op de ervaring van het schooladvies óf de onderwijsloopbaan: Ten eerste werd geïdentificeerd dat wanneer er in de periode vóór het schooladvies een duidelijke verwachting werd geschept over het advies, dit een positief invloed had op de ervaring. Als deze verwachting niet duidelijk was of ver afstond van wat werd geadviseerd, ervoeren de participanten deze ervaring eerder als negatief. Dit laat zien hoe belangrijk het is voor een positieve ervaring om een kader te schetsen. Een ervaring heeft volgens de sociaal cognitieve theorie van Bandura invloed op iemands latere leven (Bandura, 1986). Daarom is het van belang om gedurende het proces van het schooladvies verwachtingen te blijven scheppen met de leerlingen. Hierdoor wordt er een positieve ervaring stimuleert.

Daarnaast werd er een ook invloed van de coronapandemie gevonden op het verloop van de onderwijsloopbaan. Dit werd door een meerderheid van de participanten benoemd en was in alle gevallen een negatieve invloed. De coronapandemie is al een aantal jaar geleden geëindigd en heeft volgens de interviews een blijvende invloed achtergelaten op onder andere de motivatie van de participanten. Dit toont de impact van de pandemie aan op leerlingen die

zij tot op de dag van vandaag nog steeds voelen. Aangezien de pandemie op dit moment al is afgelopen kunnen we dit niet meer voorkomen. Wel kunnen de huidige effecten in kaart worden gebracht en de negatieve gevolgen ervan eventueel worden bestreden.

Limitaties en Implicaties

Dit onderzoek biedt waardevolle en nieuwe inzichten, maar er zijn ook enkele limitaties die in overweging moeten worden genomen. Ten eerste was dit een studie met een gemakssteekproef, waarbij de onderzoekers de participanten zelf hebben benaderd. Vanwege de sociale kring van onderzoekers had de meerderheid van de participanten een definitief schooladvies een havo of hoger. Als gevolg hiervan weerspiegelt de steekproef niet de Nederlandse populatie. Ten tweede is dit een kwalitatief onderzoek dat inzage biedt in de ervaringen van een kleine groep participanten. Alhoewel deze waardevol zijn om nieuwe bevindingen te ontdekken die verder onderzocht kunnen worden, kunnen er uit dit onderzoek geen conclusies worden getrokken voor alle Nederlandse leerlingen. Dit komt omdat de conclusies alleen op de huidige groep participanten gebaseerd zijn. Als laatste zijn alle bevindingen gebaseerd op persoonlijke inzage van de onderzoeker. Alhoewel geprobeerd is om zo objectief mogelijk de antwoorden van de participanten te interpreteren, blijft er altijd een deel dat door de ervaringen en kennis van de onderzoeker wordt beïnvloed.

Daarentegen hebben de resultaten van dit onderzoek zowel theoretische als praktische implicaties. Ten eerste bevestigen de bevindingen de expectancy-value theorie van Eccles en Wigfield (2002). Vanwege de verwachtingen die leerlingen scheppen tijdens het schooladvies worden de academische prestaties op de onderwijsloopbaan beïnvloed. Positieve verwachtingen door passend advies zorgen voor een onderwijsloopbaan met hogere academische prestaties. Ook de sociaal cognitieve theorie van Bandura (1986) wordt door de resultaten ondersteund. Ervaringen worden gebruikt om te leren gedurende het leven van een

leerling. Een ervaring zoals het schooladvies beïnvloedt het verloop van iemands latere leven, in het specifiek de onderwijsloopbaan, wat deze theorie verder ondersteunt.

Waar eerder onderzoek vooral kwantitatief van aard was en voorspellende waardes aantoonde, biedt dit onderzoek een inzage in ervaringen van leerlingen. Een passend schooladvies biedt een soepeler verloop van de onderwijsloopbaan en leerlingen lijken de ervaringen niet jarenlang mee te nemen. Dit biedt rust en kan worden gestimuleerd door de leerling duidelijke verwachtingen te laten scheppen vóór het definitieve advies. Docenten kunnen de huidige gesprekken die worden gevoerd evalueren en deze verwachtingen kern laten staan om. Daarentegen tonen de resultaten aan dat een niet-passend schooladvies voor een schommelende onderwijsloopbaan zorgt en leerlingen langer de ervaring met zich meedragen. Door gesprekken te voeren met leerlingen in de jaren ná het advies kunnen ook problemen als bewijsdrang worden verminderd. Het onderzoek toont aan dat het huidige proces van het schooladvies moet kritisch worden geëvalueerd om voor elke leerling een goede start voor de verdere onderwijsloopbaan te realiseren. Het is een toevoeging voor de huidige literatuur over het schooladvies omdat het een element van ervaringen toevoegt, waar eerdere onderzoeken nog te kort in schoten.

Toekomstig onderzoek zou kunnen onderzoeken of deze bevindingen ook gelden voor de gehele populatie. Aangezien dit een kwalitatief onderzoek is, kan alleen iets worden verklaard over de huidige steekproef. Door een kwantitatief onderzoek op te zetten en zo de ervaringen uit te vragen kan er een statistische analyse op worden toegepast. De gevonden thema's uit dit onderzoek kunnen als uitgangspunt worden gebruikt om te worden bevestigd. Ook kan volgend onderzoek de ervaringen van leerlingen vanaf groep zeven onderzoeken. Vanaf dit schooljaar krijgen leerlingen te maken met het advies waardoor de ervaringen nog beter kunnen worden beschreven. Hierdoor kan er het proces van het

schooladvies vanaf het begin tot het eind in kaart worden gebracht. Het doel hiervan kan een uitgebreid rapport zijn over hoe leerlingen het complete proces ervaren.

Referenties

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Boer, H. de, Bosker, R., & Werf, M. van der (2007). De gevolgen van onder- en overadvisering. *Inspectie van het Onderwijs, Onderadvisering in beeld* (pp. 83-92). Utrecht: Inspectie van het Onderwijs
- Bosker, R. (1990). *Extra kansen dankzij de school? Het differentieel effect van schoolkenmerken op loopbanen in het voortgezet onderwijs voor lager versus hoger milieu leerlingen en jongens versus meisjes*. <http://lib.ugent.be/en/catalog/rug01:000244327>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Byrne, D. (2021). A worked example of Braun and Clarke’s approach to reflexive thematic analysis. *Quality And Quantity*, 56(3), 1391–1412. <https://doi.org/10.1007/s11135-021-01182-y>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2011, 23 maart). *Inkomens en positie op de arbeidsmarkt*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2011/12/inkomens-en-positie-op-de-arbeidsmarkt>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 1 juni). *Meisjes in 2020/2019, opnieuw lager schooladvies*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/22/meisjes-in-2020-21-opnieuw-lager-schooladvies>
- Cleland J. A. (2017). The qualitative orientation in medical education research. *Korean journal of medical education*, 29(2), 61–71. <https://doi.org/10.3946/kjme.2017.53/>
- Cleveland Clinic. (z.d.). *Adolescent development*. <https://my.clevelandclinic.org/health/articles/7060-adolescent-development>

- CNV Onderwijs & EenVandaag. (2018, 19 maart). *Driekwart leraren onder druk van ouders om schooladvies*. EenVandaag. <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/driekwart-leraren-onder-druk-van-ouders-om-schooladvies/>
- Coenen, J., Meng, C., & Van Der Velden, R. (2011). Schoolsucces van jongens en meisjes in het HAVO en VWO: waarom meisjes het beter doen. *ROA Reports*, 2. <https://doi.org/10.26481/umarep.2011002>
- Dijks, M., Warrens, M., Fleur, E., Korpershoek, H., Wichgers, I., & Bosker, R. (2020). *De predictieve kracht van schooladviezen voor het voortgezet onderwijs*. <https://platform.openjournals.nl/pedagogischestudien/article/view/13682>
- Diris, R. (2012). Estimating the Impact of Grade Retention: A Heterogenous Analysis. *Social Science Research Network*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2026197>
- Dr. Dresing & Pehl GmbH. (2020). F4transkript (7.0.6) [Computerprogramma]. Geraadpleegd van <https://www.audiotranskription.de/f4transkript/>
- Driessen, G. (2015). *Sekseverschillen in onderwijsloopbanen in Nederland*. https://www.academia.edu/16467967/Sekseverschillen_in_onderwijsloopbanen_in_Nederland
- Driessen, G., Leest, B., Mulder, L., & Verrijt, T. (2014). Zittenblijven in het Nederlandse basisonderwijs: een probleem? *ResearchGate*. https://www.researchgate.net/publication/262068184_Zittenblijven_in_het_Nederlandse_basisonderwijs_een_probleem
- Driessen, G., & Van Langen, A. L. (2011). Staan jongens in het primair en voortgezet onderwijs op achterstand. *Pedagogische Studiën*. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14342>
- Eccles, J., & Wigfield, A. (2002). Motivational Beliefs, Values and Goals. *Annual Review of Psychology*. 53. 109-132. 10.1146/annurev.psych.53.100901.135153.

- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press.
- Fine, J. G., & Davis, J. M. (2003). Grade retention and enrollment in post-secondary education. *Journal Of School Psychology, 41*(6), 401–411. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2003.07.001>
- Hebbink, P., Warrens, M., Fleur, E., Dijks, M., & Korpershoek, H. (2022). *De voorspellende waarde van het initiële schooladvies, het toetsadvies en het definitieve schooladvies in het Nederlandse onderwijs*. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/13725>
- Inspectie van het Onderwijs. (2018). *De staat van het onderwijs 2016/2017*. Inspectie van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs/documenten/rapporten/2018/04/11/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2016-2017>
- Janssen, L. A., Huitsing, G., Ter Beek, B. & Timmermans, A. C. (2021). Gelijke kansen voor leerlingen met lager opgeleide ouders bij de overgang naar het voortgezet onderwijs?: Onderzoek naar schoolloopbanen en perspectieven van beslissers . *Mens en Maatschappij, 96*(1), 7-30. doi:10.5117/MEM2021.1.002.JANS
- Knipprath, H. (2013). Langetermijneffecten van zittenblijven en afstromen op opleidingsniveau, participatie in levenslang leren en de beroeps carrière. *Pedagogische Studiën*. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14260>
- Luyten, H., & Bosker, R. J., (2004). Hoe meritocratisch zijn schooladviezen? *Pedagogische Studiën, 89*–103. https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/120772181/download_9_.pdf
- Ministerie van Algemene Zaken. (2024, 13 maart). *Handreiking schooladvisering (versie januari 2024)*. Brochure | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2020/10/12/handreiking-schooladvisering>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2016, 18 augustus). *De kwaliteit van het basisschooladvies*. Rapport | Inspectie van het Onderwijs. <https://>

www.onderwijsinspectie.nl/documenten/publicaties/2014/10/14/de-kwaliteit-van-het-basisschooladvies

NPO 3. (2023, 5 maart). *Het schooladvies | 3LAB DOCU | NPO 3* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=9ER2wQEYNus>

Onderwijsraad. (2021). *Later Selecteren, Beter Differentiëren*. <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2021/04/15/later-selecteren-beter-differentieren>

Oomens, M., Scholten, F., & Luyten, H. (2016). *Evaluatie Wet Eindtoetsing PO: Tussenrapportage*. Oberon onderzoek / Universiteit Twente. <https://research.utwente.nl/en/publications/evaluatie-wet-eind-toetsing-po-tussenrapportage-conceptversie>

Timmermans, A., Kuyper, H., & Van Der Werf, G. (2013). *Schooladviezen en onderwijsloopbanen: Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering*. The University Of Groningen Research Portal. <https://research.rug.nl/en/publications/schooladviezen-en-onderwijsloopbanen-voorkomen-risicofactoren-en->

Weiner, B. (1985). An Attributional Theory of Achievement Motivation and Emotion. *Psychological review*. 92. 548-73. 10.1037/0033-295X.92.4.548.

Bijlage A

Interview Leidraad

Introductie

Ik heb hier een toestemmingsformulier bij me waarin de afspraken voor het interview staan en waarvoor je toestemming geeft. Laten we kort de regels doornemen en daarna geef ik je even de tijd om het formulier door te lezen en te ondertekenen.

Het interview draait om jouw ervaringen met en meningen over het schooladvies, dus vertel vooral wat jij vindt en denkt. Er is geen goed of fout antwoord. Deelname is vrijwillig, dus je mag altijd stoppen met het interview of om een pauze vragen. Als iets wat ik zeg of vraag niet duidelijk is, mag je dat natuurlijk ook aangeven.

De resultaten van het interview worden anoniem verwerkt, dus je antwoorden zullen niet terug te herleiden zijn naar jou. Tijdens het interview hoef je je naam of andere namen niet te noemen, maar dit mag wel: ik zorg er in ieder geval voor dat alles uiteindelijk anoniem wordt verwerkt.

Ik zal tijdens het interview wat aantekeningen maken en het geluid opnemen, zodat ik het later kan uitschrijven. We zullen werken met deze transcripten. Ga je hiermee akkoord? Ik zal ook nogmaals vragen of je akkoord bent met de opname, zodat dit zowel op de opname als op papier staat vastgelegd.

Toestemmingsformulier invullen

Start opname

‘Ik heb zojuist de opname gestart, dus ik wil nogmaals controleren of je akkoord gaat met het opnemen van het interview?’

Als je de persoon niet kent: 'zou je jezelf willen voorstellen?'

Achtergrondinformatie

- Gender
- Leeftijd
- Migratieachtergrond
- Opleidingsniveau/ huidig beroep ouders
- Schooladvies + huidig opleidingsniveau broers/zussen

Ervaring Schooladvies (toen)

We gaan het nu hebben over het schooladvies wat je hebt gekregen in groep 8 van de basisschool. Probeer een zo uitgebreid mogelijk antwoord te geven op mijn vragen, maar als je iets niet meer weet/niet wilt zeggen dan is dit natuurlijk niet erg. Eventuele uitleg schooladvies/ docentadvies. Met schooladvies bedoelen we het uiteindelijke advies dat je hebt gekregen.

1. Hoe ging toen jij in groep 8 zat de procedure van het schooladvies? Kun je vertellen hoe dat voor jou was en ging? (Wie was erbij, hoe, waar etc.)
2. Welk advies dacht je dat je zou krijgen?
3. Welk schooladvies kreeg je? Was dit advies anders dan een evt. toets advies?
4. Welke uitleg kreeg je daarbij?
5. Hoe voelde je je bij het advies en de uitleg?
6. Had je toen het gevoel dat het advies bij je paste?

Sociale context

De volgende vragen gaan over de sociale context waar jij in bent opgegroeid.

7. Hoe voelde je je ten opzichte van de rest van de klas in groep 8?

Eventueel doorvragen op sociale vergelijking: In hoeverre vergeleek jij jezelf destijds met het advies van je klasgenoten? En waren er bepaalde (type) klasgenoten die waar jij je voornamelijk mee vergeleek? (Bijv. meer met vrienden/mensen soortgelijk niveau)

8. Had je het gevoel dat het opleidingsniveau van jouw gezin een rol speelde in de manier waarop jij jouw schooladvies beleefde? (Zo ja, hoe?)

9. Had je het idee dat er bepaalde verwachtingen waren vanuit jouw sociale omgeving en zo ja, hoe ervaarde jij dat?

Identiteit advies

De volgende vragen gaan over labels die jij bij een bepaald schooladvies vindt passen. Er zijn dus geen goede of foute antwoorden, het gaat om de ervaring die jij had bij het advies.

10. Had je toen het gevoel dat er een soort label/groepje/identiteit hoorde bij het advies?

11. Wat voor label was dat, en wat voor kenmerken horen daarbij? Had je het gevoel dat die kenmerken bij jou paste?

12. Wat voor label hoorde bij de andere adviezen/niveaus volgens jou? *Vwo/havo/vmbo*

13. Hoe maakte jouw label jou anders dan de anderen in de klas? Maakte het jou anders dan anderen in je sociale omgeving, bijvoorbeeld je familie?

14. Had je het gevoel dat het label bij jou paste?

15. Hoe voel je je nu bij het 'label' van toen? *Leg uit, past het bij jou? Waarom wel of niet?*

Motivatie en zelfbeeld na schooladvies

De volgende vragen gaan over jouw motivatie en verwachtingen over je eigen kunnen. Het gaat om hoe jij dit beleefd hebt, er is dus geen goed of fout antwoord.

16. Hoe was je motivatie voor school in groep 8?

17. Hoe was je motivatie voor school tijdens de rest van je onderwijsloopbaan?

18. Denk je dat jouw ervaring van het schooladvies invloed heeft gehad op je motivatie om te leren? → Zo ja/nee, op welke manier?

19. Hoe waren je verwachtingen over je eigen kunnen in groep 8? *(Met betrekking tot schoolprestaties: hoe goed denk je dat je daarin bent? Hoog/laag)?*

20. Hoe waren je verwachtingen over je eigen kunnen tijdens de rest van je onderwijsloopbaan?

21. Denk je dat jouw ervaring van het schooladvies invloed heeft gehad op je verwachtingen over je eigen kunnen? Zo ja/nee, op welke manier?

22. Had je al duidelijke doelen voor je (onderwijsloopbaan in groep 8? Wat waren deze doelen? *Wat wilde je worden, wat voor opleiding wilde je afronden.*

23. Zijn je doelen veranderd nadat je het schooladvies hebt gekregen? *Waarom wel/niet? En hoe dan?*

Onderwijsloopbaan

De komende vragen gaan over je onderwijsloopbaan. Dit heeft betrekking op je volledige 'schoolcarrière' na de basisschool.

24. Kun je me vertellen over je ‘onderwijsloopbaan’, dus eigenlijk hoe al het onderwijs wat je hebt gevolgd daarna is gegaan?

25. Wat is op dit moment je hoogst afgeronde opleiding? Waar ben je op dit moment mee bezig (werk/studie/anders)? Zijn er qua werk en studie nog doelen die je wil bereiken?

26. Heb je het idee dat jouw schooladvies invloed op heeft gehad op deze doelen? Hoe?

27. Hoe voelde je je bij je onderwijservaringen/loopbaan in relatie tot het advies?

28. Ben je wel eens blijven zitten/afgestroomd of opgestroomd?

Als je al weet dat iemand wel of niet is blijven zitten: “Je vertelde eerder al dat je bent blijven zitten” of “Je vertelde dat je niet bent blijven zitten, klopt dat?”

29. Denk je dat dit invloed heeft gehad op je verwachtingen over je eigen kunnen? Zo ja/nee, op welke manier?

Ervaring schooladvies (nu)

De laatste vragen gaan over hoe je terugkijkt op het advies en wat dit voor eventueel effect heeft gehad op jou als persoon nu.

30. Hoe voel je je nu over het schooladvies?

31. In hoeverre speelt hierbij het opleidingsniveau van jouw directe sociale omgeving (gezin, vrienden) hierin een rol? (Sociale vergelijking)

32. Op basis van welke informatie denk je dat jouw schooladvies is samengesteld?

33. Welke factoren denk je dat van invloed zijn geweest op jouw advies?

34. Heb je nu het gevoel dat het advies passend was voor jou?

35. Vind je dat de schooladviezen eerlijk en passend waren voor jou en anderen? Zag je daarin een verschil tussen jou en je klasgenootjes?

36. Op welke informatie vind jij dat het schooladvies gebaseerd zou moeten zijn? Op welke leeftijd zou jij een schooladvies willen hebben gekregen? Wat vind je van de leeftijd waarop een kind nu schooladvies krijgt (11-13)?

37. Hoe zou jij het schooladvies inrichten?

Bijlage B

- Participant vond het schooladvies passend
- Participant vond het schooladvies niet passend
- Participant is blijven zitten
- Participant is opgestroomd
- Participant is afgestroomd
- Participant heeft middelbare school zonder vertraging afgerond
- Participant benoemt link met schooladvies
- Participant benoemt andere factoren dus geen link met het schooladvies
- Participant voelt noodzaak zichzelf te bewijzen
- Man, heeft het gevoel te laag ingeschaald te zijn
- Man, heeft het gevoel goed ingeschaald te zijn
- Man, heeft het gevoel te hoog ingeschaald te zijn
- Vrouw, heeft het gevoel te laag ingeschaald te zijn
- Vrouw, heeft het gevoel goed ingeschaald te zijn
- Vrouw, heeft het gevoel te hoog ingeschaald te zijn
- Participant heeft doorgestudeerd na de middelbare school
- Participant heeft niet doorgestudeerd na de middelbare school.
- Participant benoemt coronaperiode in onderwijsloopbaan
- Advies was in lijn met verwachting
- Advies was niet in lijn met verwachting

Bijlage C

Geen door AI-technologieën gegenereerde inhoud is gepresenteerd als mijn eigen werk.

Ik erken het gebruik van ChatGPT (<https://chatgpt.com/>) voor het genereren van materiaal dat in gewijzigde vorm in mijn werk is opgenomen.

De volgende prompts werden ingevoerd in ChatGPT:

- "herschrijf dit: Als laatste wordt verwacht dat de ervaring van het schooladvies een rol speelt in doorstuderen na het voortgezet onderwijs".
- "Herschrijf het volgende stukje voor een methodesectie voor een onderzoek: We hebben gebruikgemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign waarbij we de deelnemers via een semi-gestructureerd interview vragen hebben gesteld. Het doel hiervan was om de onderzoeksvraag te beantwoorden via een vooraf opgestelde vragenlijst. Door het gebruik van een semi-gestructureerd interview kunnen we met vooraf opgestelde open vragen de ervaringen van de deelnemers uitvragen"
- "Herschrijf dit: Of er naast het schooladvies een eindtoets moet worden gebruikt en zo ja, wat dan de rol moet zijn van de eindtoets, is al jaren een discussiepunt onder wetenschappers, onderwijs-professionals, beleidsmakers".
- "Formuleer academisch: De volledige lijst van coderingen is te zien in Bijlage B."
- "Herschrijf dit academisch: Daarnaast kwamen er ook een aantal thema's naar voren bij de analyse die alleen van invloed waren op de ervaring of de onderwijsloopbaan".

De output die werd verkregen was:

- "Ten slotte wordt verwacht dat de ervaring met het schooladvies invloed heeft op de beslissing om verder te studeren na het voortgezet onderwijs".

- " We hebben een kwalitatief onderzoeksontwerp gebruikt waarbij we de deelnemers via semi-gestructureerde interviews hebben bevraagd. Het doel hiervan was om de onderzoeksvraag te beantwoorden aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst. Door gebruik te maken van semi-gestructureerde interviews kunnen we met vooraf opgestelde open vragen de ervaringen en gevoelens van de deelnemers verkennen".
- "Of er naast het schooladvies een eindtoets moet worden gebruikt en welke rol deze toets zou moeten spelen, is al jaren onderwerp van discussie onder wetenschappers, onderwijsprofessionals en beleidsmakers".
- "De uitgebreide lijst van coderingen is raadpleegbaar in Bijlage B".
- "Bovendien werden tijdens de analyse enkele thema's geïdentificeerd die uitsluitend van invloed waren op de ervaring of de onderwijsloopbaan".

De output werd door mij als volgt aangepast: Een aantal woorden uit de zin werd gebruikt en ik heb er zelf een zin van gemaakt. Ik heb de stuk tekst ernaast gehouden als leidraad.